

Sezai Karakoç ve Siyasi Fikirleri: Birey, Toplum ve Devlet

Sezai Karakoç and His Political Ideas: Individual, Society and State

Öğr. Gör. Cem KOTAN ¹

Öz

Bu çalışma, Sezai Karakoç'un siyasi düşüncelerini birey, toplum ve devlete ilişkin görüşleri çerçevesinde ele almaktadır. Sezai Karakoç, Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren güçlenen İslamcılık hareketi içerisindeki önemli düşünürlerden birisidir. Genel olarak Batılı modernleşme tecrübesine yönelik eleştirel bir tutum takınan İslamcılık düşüncesi, İslam'ı bir bütün olarak anlamayı, toplumsal ve siyasal hayata hâkim kılmayı amaçlar. Karakoç'un fikirleri bu bağlamda ele alındığında İslamcılığın söz konusu politik tasavvurunu paylaşır. Karakoç, İslam'ı birey için ontolojik güvenlik sahası olarak benimser. Toplum hayatı ve devlet organizasyonu açısından ise İslami kuralları temel belirleyici normlar olarak kabul eder. Karakoç, siyasi fikirlerini medeniyetçi bir bakış açısıyla dile getirir. Bu bağlamda İslam medeniyeti kavramı onun siyasi fikirlerinin üst başlığı olarak okunabilir. Karakoç, İslam medeniyetini, Batı medeniyeti ile bir karşıtlık temelinde yorumlar. Karakoç'un temel amacı, İslam medeniyetinin Batı medeniyeti karşısında yeniden güçlenmesidir. Böylece hem İslam toplumlarının hem de bütün insanlığın bugün içinde buldukları olumsuz durumlardan kurtulacaklarını düşünür. Bu bağlamda günümüzde ayrı ulusal toplumlar ve ayrı siyasi organizasyonlara bölünmüş İslam toplumlarının birliğini önemser ve bir İslam devletleri konfederasyonu önerir. Çalışma Karakoç'un yukarıda kısaca ifade edilen siyasi fikirlerini birincil ve ikincil kaynaklara dayanan eleştirel kaynak taraması yöntemiyle ele almaktadır. Karakoç'un siyasi düşünceleri mevcut sosyo-politik sorunları merkeze alır. Ancak onun toplumsal ve politik önerileri sosyolojik ve politik gerçekliklerden uzaktır. Sonuç olarak Karakoç'un siyasi fikirlerinin ahlakçı ve idealist bir mahiyete sahip olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, İslam medeniyeti, İslamcılık

Makale Türü: Araştırma

Abstract

This study deals with Sezai Karakoç's political thoughts within the framework of his views on the individual, society and the state. Sezai Karakoç is one of the important thinkers in the Islamist movement, which has gained strength since the 1960s in Turkey. The thought of Islamism, which generally adopts a critical attitude towards the Western modernization experience, aims to understand Islam as a whole and to dominate social and political life. When Karakoç's ideas are considered in this context, he shares the political vision of Islamism. Karakoç adopts Islam as an ontological security field for the individual. In terms of social life and state organization, it accepts Islamic rules as the basic determining norms. Karakoç expresses his political ideas from a civilizationist point of view. In this context, the concept of Islamic civilization can be read as the headline of his political ideas. Karakoç interprets Islamic civilization on the basis of a contrast with Western civilization. Karakoç's main aim is to strengthen the Islamic civilization against the Western civilization. In this way, he thinks that both Islamic societies and all humanity will get rid of the negative situations they are in today. In this context, he attaches importance to the unity of Islamic societies, which are divided into separate national societies and separate political organizations, and proposes a confederation of Islamic states. The study deals with Karakoç's political ideas, briefly expressed above, with the method of critical literature review based on primary and secondary sources. Karakoç's political thoughts center the current socio-political problems. However, his social and political suggestions are far from sociological and political realities. As a result, it can be said that Karakoç's political ideas have a moralistic and idealistic nature.

¹Kastamonu Üniversitesi, Abana Sabahat Mesut Yılmaz Meslek Yüksekokulu, ckotan@kastamonu.edu.tr

Atf için (to cite): Kotan, C. (2023). Sezai Karakoç ve siyasi fikirleri: Birey, toplum ve devlet. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 121-137.

Keywords: Sezai Karakoç, Islamic Civilization, Islamism

Paper Type: Research

Giriş

Bu çalışmada, Cumhuriyet dönemi İslamcılık düşüncesinin ve hareketinin en önemli temsilcilerinden biri olan Sezai Karakoç'un siyasi düşüncelerine odaklanılacaktır. İslamcılık düşüncesi ve hareketi bilindiği üzere on dokuzuncu yüzyıldan itibaren Türk düşünce dünyasının en önemli siyasi akımlarından biri olarak kabul edilir. İslamcılık çok genel bir ifadeyle İslam'ı bir bütün olarak anlamayı, toplumsal ve siyasal hayata hâkim kılmayı ve Batı medeniyetinin tarihsel tecrübesiyle şekillenen modernleşme süreçlerinin İslam toplumları üzerindeki etkilerini azaltmayı amaçlayan bir düşünce ve ideoloji olarak tanımlanabilir (Kara, 1987, s. XV).

Söz konusu ideolojinin yukarıda kabaca ifade edilen temel tezlerinin genel olarak Karakoç tarafından da devam ettirildiğini söyleyebiliriz. Karakoç'un İslamcılık düşüncesi; İslam milleti, İslam devleti ve İslam medeniyeti gibi temel kavramları merkeze alan, bu kavramlar etrafında şekillenen ve İslam toplumlarının her alanda birlikteliğini savunan bir siyasi anlayışa sahiptir. Karakoç, söz konusu bu anlayışını medeniyetçi bir perspektifle dile getirir. Bu anlamıyla Karakoç'un İslamcılık düşüncesi, medeniyetçi tarih anlayışına sahiptir ve bütün insanlık tarihini döngüsel olarak, medeniyetlerin yükselişi, çöküşü ve "dirilişi" şeklinde yorumlar. Bu tarihsellik içinde müstesna bir yeri olan İslam medeniyeti de, tarihsel süreçte çeşitli yükseliş ve gerilemiş dönemlerine girmiştir. Bugün içinde yaşadığımız çağda ise İslam medeniyeti, Batı medeniyeti karşısında en büyük krizlerinden birini yaşamaktadır. İşte Karakoç'un İslamcılık düşüncesi en temel mesele olarak, bugün İslam medeniyetinin içine düştüğü bu krizden nasıl kurtulacağına odaklanır. Karakoç'a göre yapılması gereken ise çok genel bir ifadeyle, insan tekinden başlayarak İslam medeniyetinin bütün kurumlarının yenilenmesi/ihya edilmesidir. Karakoç, 1960'lı yıllardan itibaren Diriliş düşüncesi olarak isimlendirdiği bu temel tezini savunur ve İslam medeniyetinin bu yolla yeniden güçleneceğini düşünür.

Bu çalışmada Karakoç'un düşünce dünyası mümkün olduğu kadar genel bir örüntüde ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmanın asıl amacı ise, Karakoç'un düşünce dünyası içerisindeki siyasi kavramları belli bir bağlam içinde öne çıkarmak, anlamak ve yorumlamaktır. Çalışma, Karakoç'un kısa biyografisinden sonra, bütüncül bir bakış açısı kazandırmak için insan-toplum/millet kavramları ile devlet ve medeniyet kavramlarının Karakoç düşüncesindeki siyasi içerimlerini ele alarak ilerleyecektir². Bu amaçla çalışmada ilk olarak Karakoç'un ontolojik kabullerine ve bu kabullerin anlamını belirlediği insan-toplum/millet kavramlarının inşa ettiği siyasi gerçekliğe odaklanılacaktır. Daha sonra Karakoç'un siyasi görüşleri genel olarak devlet fenomeni merkezinde, devletin doğası, yönetim ilkeleri, yönetim rejimi, devletin türü, yöneten-yönetilen ilişkileri vb. temalar ekseninde ele alınacaktır. Son olarak, bu görüşlerini medeniyetçi perspektifle nasıl bütünleştirdiğine ve bu bağlamda diriliş düşüncesi kavramsallaştırması ile ulaşmak istediği siyasi ve toplumsal idealin ne anlama geldiğine değinilecektir.

Sonuç olarak Karakoç'un İslam dini temelinde bir ontolojik bakış açısına sahip olduğunu ve bu akış açısının onun düşüncesinde insan, toplum ve devlete ilişkin içerikleri büyük oranda belirlediği söylenebilir. Onun düşüncesinde insan asıl değerini İslami bir inançla kazanmakta, toplum ise İslami kurallar manzumesine uymakla kazanmaktadır. Karakoç devleti ise medeniyetçi tarih perspektifiyle, İslami kuralların hüküm sürdüğü enternasyonal (ümme) bir din devleti olarak ele almaktadır. Son olarak Karakoç'un siyasi düşüncelerinin mevcut

² Söz konusu bu yöntem Karakoç'un da düşüncesinin temel çerçevesini bu kavramlar üzerinden kurmasından kaynaklanmaktadır. Bu hususu Karakoç şu şekilde ifade eder: "Köklü ve çok cepheli yeni bir düzenleniş, toplum, insan ve devlet anlayışı gelmedikçe ve bu anlayış da geçmişimizdeki, kendi medeniyet, millet, ülke, toplum ve insan anlayışımıza bitişmedikçe bir çözüm yoktur" (Karakoç, 1999, s. 20). Bu bağlamda Muhittin Bilge de Karakoç'un düşünce dünyasını benzer şekilde resmeder: "Karakoç, İslam insanından İslam toplumuna, İslam toplumundan İslam milletine ve devletine, İslam devletinden nihayet İslam medeniyetine kadar geniş bir etik, epistemolojik ve ontolojik yaklaşım tablosu koyar" (Bilge, 2011, s.65).

sosyo-politik sorunları merkeze almakla birlikte bu sorunları, “ideal”/olması gereken bir formda çözmeye çalışan ahlakçı bir mahiyete sahip olduğunu söyleyebiliriz.

1. Hayatı ve Kişiliği

Sezai Karakoç: Şair, mütefekkir, siyaset adamı. Resmi kayıtlardaki tam ismiyle Ahmet Sezai Karakoç, 22 Ocak 1933 tarihinde Diyarbakır’ın Ergani ilçesinde doğmuştur. Baba tarafından dedesi Hüseyin Efendi’dir. Hüseyin Efendi’nin en küçük oğlu olan Yasin Efendi, Karakoç’un babasıdır. Orta halli bir tüccar olan, hayatı boyunca ticaretle uğraşan ve geçimini bu yolla sağlayan Yasin Efendi, 1963 yılında, 74 yaşındayken vefat etmiştir. Annesi Emine Hanım ise nüfus memuru olan Ahmet Efendi’nin kızıdır. Emine Hanım ise kocası Yasin Efendi’den 6 yıl önce 1957 yılında 52 yaşındayken vefat etmiştir (Karataş, 2019, s.21-22).

Karakoç’un mütedeyyin bir ailede ve sosyal çevrede doğup büyüdüğünü ve bu sosyal çevrenin onu hemen bütün insanlar gibi, kişiliği, karakteri, dünya görüşü gibi çeşitli etkenler üzerinden etkilediğini söyleyebiliriz. Çocukluk yıllarında aldığı aile terbiyesi ve içinde yaşadığı sosyal çevrenin etkisiyle kazandığı dini duyarlılığı, gençlik yılları ve sonrasında da devam etmiş ve hayatı boyunca bu duyarlılığı taşımıştır.

Ortaokul ve lise yıllarında okuma yazma tecrübesinin de gelişmesiyle fikir dünyasını yavaş yavaş oluşturmaya başlamıştır. Bu yıllarda Türkiye’de özellikle muhafazakâr-milliyetçi kesimin önemli isimlerinden olan Necip Fazıl Kısakürek ve onun yönetiminde çıkan Büyük Doğu dergisi ile kurduğu temasın, Karakoç’un düşünce dünyasının şekillenmesinde önemli bir rolü olmuştur (Kayalı, 2011, s. 96). Karakoç henüz Gaziantep’te lise talebesiyken Büyük Doğu dergisine bir mektup yazarak hem Büyük Doğu ile hem de bir anlamda Necip Fazıl ile ilk temasını kurmuştur (Mengüşoğlu, 2017, s.16). Hayatının sonraki dönemlerinde de bu teması devam ettirmiş, uzun yıllar Necip Fazılın yanında bulunmuş ve “dava arkadaşlığı” etmiştir. Karakoç, Necip Fazıl ve Büyük Doğu ile ilgili intibalarını hatıralarında şöyle anlatır:

O güne kadar İslam içimizde sakladığımız bir inançtı. Kimselere pek açılmıyorduk. Yasak, mazlum ve mağdur bir düşünce gibiydi ruhumuzda. Ama işte görmüştük, İstanbul’da çıkan bir dergide onu çağdaş üslupla savunan bir kalem vardı. İslam’ın yükselen yeni canlı sesiydi bu. Bu benim için büyük bir mutluluk olmuştu. Çünkü bir umut doğmuştu. Bütün sıkıntıları göğüsleyebilirdim (Karataş, 2019, s. 43).

Karakoç, 1950’li yılların özellikle ikinci yarısından sonra, Türk sanat camiasında, özellikle şairler arasında, yerini almaya başlamıştır. Gençlik yıllarından itibaren şiirle uğraşan ve o dönemin muhafazakâr çizgide yayın yapan birçok dergisinde de şiirleri yayımlanan Karakoç, 1957 yılına gelindiğinde daha geniş çevrelerce de tanınacak önemli bir sanatsal atılım yaparak, o yıllarda sanat camiasında İkinci Yeni³ olarak bilinen sanat akımının önemli şairlerinden birisi haline gelecektir (Karataş, 2019, s.232-233)⁴. Daha önceleri, Mülkiye, Yeni İstanbul, Şiir Sanatı ve Büyük Doğu dergilerinde çıkan ürünleriyle adı şiir çevrelerinde zaten duyulmuştu. Ancak ilk kez o dönemin İkinci Yeni akımının yayın organı olarak anılan “Pazar Postası” dergisinde, “Balkon” şiirini yayımlayarak okurun karşısına çıkar (Karataş, 2019, s. 71). Söz konusu şiir daha sonraları çok meşhur olmuş ve İkinci Yeni akımının sembol şiirlerinden birisi haline gelmiştir. Karakoç’un, ilk şiir kitabı olan *Körfez* de 1959 yılında yayımlanmıştır. 1960 yılının Nisan ayında da *Diriliş Dergisi*’ni çıkarmaya başlamıştır. Dergi çeşitli sebeplerle dönem dönem yayın hayatına aralar vermiş olsa da, 1992 yılına kadar yayımlanmıştır ve Sezai Karakoç’un “Diriliş düşüncesi”nin adeta okulu olmuştur (Karataş, 2019, s. 189). Karakoç daha sonra kitaplaşacak edebi ve düşünsel eserlerini *Diriliş Dergisi* aracılığıyla ifade etmiş ve bu dergiyi kendisinin “Diriliş Nesli” (Karakoç, 2010b, s. 65) olarak adlandırdığı yeni bir neslin yetişmesinde önemli bir araç olarak görmüştür.

³ Türk edebiyatında 1950’li yıllarda ortaya çıkmış bir sanat hareketi

⁴ İkinci Yeni hareketi ile Karakoç’un şiiri arasındaki ilişkiye yönelik daha fazla bilgi için bkz. Acar, Z. (2019). *Sezai Karakoç kuşağı: ikinci yeni*. İstanbul: Ketebe Yayınları

1960'lı yıllarla birlikte Türkiye'de sosyal hareketliliğin gittikçe artmaya başladığını, bu hareketliliğin, dünya siyasetindeki Soğuk Savaş'ın da etkisiyle toplumsal hayatta önemli siyasal ayrışmaları beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz. Sağ ve sol şeklinde ayrılan siyasi kamplar iç siyasetteki tartışmaları ve toplumsal düzeni büyük oranda etkilemiştir. Karakoç'un böyle bir ortamın içinde düşünce ve sanat eserlerini verirken, aslında gündelik siyasetin tartışmalarına mümkün olduğunca girmeden daha üst bir siyasi dil kurmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Çünkü Karakoç'a göre gündelik siyasi tartışmaların ötesinde asıl düşünülmesi gereken daha merkezi bir sorun vardı: İslam toplumlarının durumu ve İslam medeniyetinin içinde bulunduğu kriz.

Soğuk Savaş döneminin yarattığı iki kutuplu dünyada İslam medeniyeti adeta unutulmuştu. Zaten Batı da uzun süredir İslam medeniyetini tarih sahnesinden tamamen tasfiye edildiğine inanıyor dahası bu "oryantalist algı" bizim aydınlarımız tarafından da kabul görüyordu (Duran, 2013, s. 292). Karakoç'a göre ise, Komünizm-Kapitalizm veya Sosyalizm-Liberalizm arasında süren bu ideolojik savaşta, İslam toplumlarını temelde ilgilendiren bir şey yoktu. Savaş Batı medeniyetinin kendi iç savaşıydı. Bundan başka İslam medeniyetinin tarihten silinmesi gibi bir düşünce de asla kabul edilemezdi. O halde Müslümanların (özellikle aydınların) yapması gereken sağ-sol ayrışmalarının ötesinde, kendi medeniyetlerinin savaşını vermektir. Bu Karakoç'a göre bir anlamda Batı uygarlığının tarih sahnesinden sildiğini düşündüğü bir medeniyetin; İslam medeniyetinin, diriliş mücadelesiydi. İşte Karakoç eserlerini vermeye başladığı ilk dönemlerden itibaren gündelik siyasetin dilinden uzak durarak, kendisinin en temel mesele olarak kabul ettiği bu mücadelenin verilmesinden yana olmuştur.

Karakoç bu mücadelesini bir şair olarak sanatıyla, bir mütefekkir olarak düşünce kitaplarıyla ve bir siyaset adamı olarak da bir siyasal partinin genel başkanlığını yürüterek sürdürmüştür. Karakoç'un şiiri Akbayır'ın da ifade ettiği gibi, "yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalmış bir medeniyetin yeniden kurulmasına ve bütün kurumlarıyla yeniden canlandırılmasına yönelik bir umudu daima canlı tutar" (2013, s. 52). Bu umut bütün dünyayı içine alan evrensel bir umuttur aslında. Çünkü Karakoç'un düşünce dünyası gibi sanatı da günümüz dünyasının önemli bir paçasını oluşturan İslam coğrafyasının sorunlarıyla birlikte dünyanın da sorunlarını dert edinir ve tüm insanlığa çağrıda bulunur. Karakoç'un düşünce kitapları da yine bu duyarlıklarla yazılmış temel gayesi daima İslam medeniyetinin sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm arayışları olmuştur. Bu amaçla uzun yıllar eserler vermiş ve nihayet 1990'a gelindiğinde ise diriliş düşüncesini pratiğe dökme amacıyla Diriliş Partisi'ni (DİRİ-P) kurmuştur. 1997 yılına kadar bu partinin genel başkanlığını yürüten Karakoç, 19 Mart 1997 tarihinde Diriliş Partisi üst üste iki kez seçime giremediği için anayasa mahkemesi kararıyla kapatıldıktan on yıl sonra, 2007 yılında Diriliş Partisi'nin yerine Yüce Diriliş Partisi'ni (YÜCEDİRİ-P) kurmuştur. Karakoç 2021 yılının Kasım ayında vefat etmiştir.

2. Yöntem

Bu çalışma eleştirel kaynak taraması yöntemine dayanmaktadır. Bu bağlamda hem birincil kaynaklar hem de alan yazında çalışmanın konusu ile ilgili ikincil kaynaklar eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanmıştır. Söz konusu yöntemle, Sezai Karakoç'un düşünce dünyasının genel örüntüsünü anlamak ve daha özelden ise onun siyasi düşüncelerini birey, toplum ve devlet kavramları açısından yorumlamak amaçlanmıştır.

3. Karakoç'un Siyasi Düşüncelerinin Ontolojik Zemini ve İnsanın Mahiyeti Sorunu

İnsanın mahiyeti meselesi, felsefi yanıyla düşünce tarihinin en temel sorun alanlarından birisidir. Bu mesele, daha geniş bir çerçevede varlığın/hakikatin ne'liğine ilişkin soruyla da yakından ilgilidir. Zira varlığın/hakikatin ne'liğine ilişkin anlam dünyası, aynı zamanda insan gerçekliğini de açıklamaktadır. Kısaca Tanrı-insan-tabiat arasında kurulan ontolojik ilişki, hem varlığa/hakikate ilişkin anlam haritasını hem de bu haritanın içinde insanın yerini ve anlamını belirgin kılmaktadır.

Söz konusu bu soruşturmanın siyasetle yakın bir ilişkisi olduğunu daha doğrusu bu anlam haritasının (dünya görüşünün), yaşamın her alanını etkilediği gibi siyaset alanını da etkilediği/belirlediği söylenebilir. Böylece ontolojik kabuller insan gerçekliğini, insan gerçekliği de, yine bir insan edimi olan siyasetin anlam dünyasını (iktidar ilişkilerini-siyasetle ilgili kavramların anlam haritasını vs.) belirler. Dolayısıyla bir siyasi görüşün anlamlı-tutarlı olabilmesi aynı zamanda onun belli bir ontolojik zemine ve bu ontolojinin inşa ettiği insan görüşüne dayanmış olmasına bağlıdır. Bu bağlamda Sezai Karakoç düşüncesinde insanın mahiyeti sorunu, hem onun geniş anlamda ontolojik kabullerine ilişkin anlam dünyasını anlamamızda hem de siyasi görüşlerini anlamamızda önemli bir çıkış noktasıdır.

Karakoç'a göre bütün varlığın anlamını "din" (İslam) ve o dinin sahibi olarak Tanrı belirler. Kendi sözleriyle ifade edecek olursak, "İslam varlığın temel kaynağı, varoluş sebebi, dünya görüşü ve metafizik bir sistemdir" (Karakoç, 1989, s.8). Yani çok kestirme bir ifadeyle belirtecek olursak, onun düşüncesinde varoluşun temeli dindir. Tanrı bütün kâinatın yaratıcısıdır ve kâinattaki bütün varlıklar, varoluşlarını ve yok oluşlarını, sebeplerini ve sonuçlarını Tanrı'ya borçludurlar. Böylece Karakoç'a göre, yaratılmış bütün varlıklar gibi insan da anlamını Tanrı'dan alır ve bu anlamıyla insanın varoluşunun temeli de Tanrı inancıdır (Karataş, 2019, s. 138). Yine onun ifadeleriyle: "Hakikat ve ebedilik Allah'a aittir ve insan da ancak O'na döner, O'ndan haberli olur, O'na ulaşmak için çaba sarf ederse insan olur" (Karakoç, 2007, s. 212).

Karakoç anlamını Tanrı'dan alan bu insanı, Nietzsche'nin "üstün insanı"nı anımsatır bir şekilde (tabii ki retorik olarak) "Diriliş İnsanı" olarak tanımlar. Diriliş insanı, Karakoç'un yazılarında belli özellikleriyle öne çıkar; bu insan özgürlüğü Tanrı'ya bağlanmakta bulur, zulmün değil adaletin peşindedir, akli tanrılaşmaz, maddeci değildir, derin bir fizikötesi yüklüdür, alçakgönüllüdür, toplumdur, bencil değildir, fedakârlık ahlakı yüklüdür (Karakoç, 2019, s. 138-139).

Görüldüğü üzere, diriliş insanı tanımıyla Karakoç, aslında "ahlak abidesi" diyeceğimiz bir insan portresi çizer. Bu insan onun düşüncelerinde, bugünün dünyasında Batı medeniyetinin yarattığı "maddeci", "bencil", "duyarsız", "ahlaksız" insana karşılık öne çıkarılan "ideal" bir tiptir. Dolayısıyla Karakoç aslında insanı "Aristoteles'e dayandırılan "pathos, ethos, logos" (ben, akıl ve duygu merkezilik) üçlemesi üzerinden değil "duygu, akıl ve ruh" üçlemesi üzerinden ama ruhu önceleyerek anlamlandırır (Zariç, 2019, s. 354). Böylece Karakoç, insanda ruhi ya da metafizik yanı öne çıkarmakla "maneviyatçı-ahlakçı" bu insan tipini idealleştirir. Diriliş insanı olarak adlandırılan bu insanın dünyadaki görevi de doğal olarak ilahi rızaya uygun edimlerde bulunmaktır. Çünkü bu insan aynı zamanda "eşrefi mahlûkat" ve "Allah'ın halifesidir". İşte Karakoç düşüncesindeki din temelli ontolojik zemin, bireysel anlamda insana varoluşsal güvenlik alanı sağladığı gibi insana bu anlama dayalı görevler de yükler. Böylece Karakoç'un düşünce dünyasında bu ontolojik zemin, sadece insanı değil, siyasi içerimler kazanarak insanla birlikte toplum/millet-devlet-medeniyet gibi kurumlarla daha geniş bir sosyo-kültürel gerçekliği inşa eder.

4. Karakoç Düşüncesinde Siyasi Bağlantılarıyla Toplum-Millet Kavramları ve Ümmetçilik

Karakoç insan ve toplum arasında önemli bir yakınlık kurar. Bu yakınlık bilindik sosyolojik anlamıyla insanın "toplumsal bir hayvan" olmasıyla doğrudan ilgilidir. Bu anlamıyla toplum, insan-insan ilişkilerinden doğmuş ve belli değerler üzerinden inşa edilmiş bir birliktelik olarak kabul edilir. Karakoç'un düşünce dünyasında insan-insan ilişkilerini belirleyen ve (Müslüman) toplumu oluşturan en merkezi değer ise İslam'dır. Zira Karakoç'a göre, "İslam önce kişiyi, onunla birlikte toplumu, maddî ve manevî bir sağlık içinde tutmaya çok önem vermiş, birçok buyruklar ve yasaklarla, armağanlar ve cezalarla bunu sağlamak istemiştir" (Karakoç, 1999b, s.104). Böylelikle din, yukarıda ifade edildiği gibi, insanın anlam dünyasını belirlediği gibi, bu anlam dünyasıyla uyumlu değerler ve normlar aracılığıyla da sosyal çevreyi yani toplumsal yapıyı belirlemektedir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Karakoç, insanın bugün içinde yaşadığı materyalist çağdan nasıl ki Tanrı'ya dönerek kurtulacağını düşünüyorsa, bir bütün olarak toplumsal kurtuluşun da yine aynı yolla olacağını düşünür. Karakoç bu bağlamda “mümin toplum” kavramını öne çıkarır. Ona göre mümin toplum, “materyalizmin bütün insanlığı kaosa sürüklediği bir zamanda hem bu dünyanın hem de gelecek dünyanın teminatıdır” (Karakoç, 1998b, s.126). Ona göre bu toplumun en temel özelliği ise ahiret inancının bütün toplumu kaplayan bir gerçeklik olarak toplumsal hayatta gerçeklik kazanmış olmasıdır (Karakoç, 1999b, s. 110). Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki Karakoç nasıl yukarıda idealleştirilmiş/olmasını arzu ettiği bir insan tipini öne çıkarmışsa, benzer bir şekilde toplumu da idealleştirerek ele alır. Düşünsel bir bütünlük içinde meseleye bakıldığında, yukarıda ifade edilen insanların birarada yaşadığı toplum doğal olarak zaten başka türlü tanımlanamaz yahut idealize edilemezdi. Ancak Karakoç'un hemen her konuda “olması gerekenler” üzerine odaklanması aşağıda daha açık bir şekilde göreceğimiz gibi düşüncelerinin sosyolojik gerçekliğini sorgulanır hale getirmektedir.

Topluma ilişkin bütün bu anlamlar aslında daha geniş bir birlikteliği ifade eden ve Karakoç'un siyasi düşüncelerinin anlaşılmasında en önemli temalardan biri olan “millet” anlayışına doğru genişletilebilir. Zira Onun düşünce dünyasında millet, dünya üzerindeki Müslüman toplumların hepsini içine alan daha geniş kapsamlı bir birlikteliği ifade eder. Ona göre millet, “bir ‘hakikat ideali’nin bir araya getirdiği ve bu bir araya gelişi zaman içinde kökleştirip gelenekleştirmiş, ona süreklilik kazandırmış; inanç, düşünce, duyuş ve davranış kurum ve tutumlarıyla uygarlık dediğimiz büyük tarih olgusuna bütün varlığı ve gücüyle katılmış kişilikli toplum demektir” (Karakoç, 1998a, s.147-148). Karakoç'un millet tanımı da görüldüğü üzere din temellidir. Bu anlamıyla İslam milleti, Hz. Âdem'in yeryüzüne indiği andan itibaren günümüze kadar İslam itikadı ve inancı üzerine yaşayan bütün insanların meydana getirdiği topluluğun genel adıdır. Karakoç'un ifadesiyle, “millet, İslâm topluluğunun objektif adıdır.” Böylece, “milleti meydana getiren insanlara ve birim mümine bakılarak, bu müminlerdeki ortak muhtevadan ötürü, bir topluluk halinde görülmüşler ve bir bütün, bir birlik olarak düşünülmüşlerdir” (Karakoç, 2000, s. 117-118).

Karakoç, millet kavramı söz konusu olduğunda bu dinsel anlamın ve birlikteliğin altını özellikle çizer ve “nation/ulus” kavramı ile İslami anlamda “millet” kavramı arasındaki farkı ısrarla vurgular. Bilindiği üzere nation/ulus kavramı Avrupa'da özellikle on dokuzuncu yüzyılla birlikte öne çıkmış ve gittikçe politize olmuş bir kavramdır (Heywood, 2009, s.167). Ulus, “açıkça sınırları çizilmiş ve tek bir idareye tabi bir toprak içinde var olan halk” olarak tanımlanır (Giddens, 2008, s.32). Tanımdaki sınır vurgusu önemlidir zira ulus anlayışında, çizilen sınırlarla birlikte biz ve öteki kimliğinin altı sürekli çizilerek farklılıklar öne çıkarılır. Böylece “farklılıklar” üzerinden bir siyasi söylem inşa edilir. Bu söylemde uluslar kültür ve kan bağı olan büyük aileler olarak sunulur ve bu anlamıyla “etnik köken” milliyetçi retoriğin baskın temalarından birisi haline gelir (Calhoun, 2009, s.41). Böylece etnik köken üzerinde inşa edilen grup bilinci, kendi varlığından emin olmanın ötesinde kendine ayrıca siyasi bir sınır istediği zaman etnisite politikleşir ve milliyetçiliği doğurur (Gellner, 1998, s.59).

Yukarıda ifade edilen anlamlarıyla hem “millet” anlayışının hem de bu anlayıştan türemiş milliyetçiliğin Karakoç için hiçbir anlamı yoktur. Hatta Karakoç böyle bir millet tanımını ve bu tanımın yataklık ettiği ve İslam coğrafyasını da önemli derecede etkileyen nationalism/milliyetçilik akımını İslam milleti için çok önemli bir tehdit olarak görür. Ona göre bugün İslam milletinin parçalanmışlığının en önemli sebebi, bu Batı menşeli milliyetçilik düşüncesidir. Zira bu milliyetçilik anlayışı, İslam'ın millet anlayışını unutturup ırkçılığı milliyetçilik diye kabul ettirmekte, İslam kavramlarını yozlaştırmaktadır. Bu yanılığa düşüş ise, İslâm Milletinin bin parçaya bölünmesiyle sonuçlanmıştır (Karakoç, 1998b, s.18-19). Bu sebeple Karakoç bu parçalanmadan kurtulmak için millet kavramını Kur'an-ı Kerim'deki anlamıyla kabul etmemiz gerektiğini şu şekilde ifade eder:

Bütün Müslümanlar bir millettir. Bu “millet” kavramı, toprak, dil, ırk realitelerinin üstünde, inanç ve ülkü beraberliğini ifade eden bir kavramdır. Batının “millet” kavramı ile İslâm'ın

“millet” kavramı arasında büyük bir fark göze çarpmaktadır. Batı’nın millet (nation) kavramı, (kavim) kavramına yakın bir anlam taşır. Oysa, İslâm’ın “millet” kavramı, bütün insanlığı hedef alan bir genişliğe sahiptir. Millet kavramı, “cemaat” sözünden çok daha geniş, yoğun ve kaynaşmış bir kitleyi belirtir. Bu yüzdendir ki, Hıristiyan mezhepler, ayrı ayrı cemaatler kabul edildiği halde, İslâm milleti kavramı, tüm mezhep ve tarikatları kapsayan bir evrensellik özelliği gösterir (Karakoç, 1998b, s.131).

Görüldüğü üzere Karakoç’un millet tanımı doğrudan dini içeriklidir ve milliyetçilik ideolojisinin mahiyetini belirleyen toprak, dil, etnisite gibi bugün milli kimlikle bitişik kabul edilen değerler, onun millet anlayışında ikincil değerler olarak kabul edilir. Dolayısıyla Karakoç, millet kimliğini belirleyen en merkezi ve hukuki değer olarak dini kabul eder. Onun bu millet anlayışı doğal olarak, ulus devlet formunda belli sınırlar içinde yaşayan, çoğu zaman ortak bir dile, etnisiteye ve kültüre sahip olduğuna inanılarak inşa edilmiş ve pozitif hukukla tanımlanmış millet-vatandaş-halk kavramlarının anlam dünyasından farklıdır. Karakoç, Osmanlı’da “millet sistemi” olarak bildiğimiz, insanların “inanç” temeline göre çeşitli milletlere ayrıldığı, geleneksel millet anlayışını savunur. Bu bağlamda yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Batılı tarihsellik içinde ortaya çıkmış millet anlayışının İslam ile uyuşmadığını düşünür ve aşağıda daha geniş bir şekilde göreceğimiz gibi, Müslümanların ayrı siyasi sınırlar içinde ayrı vatandaşlar/halklar olarak yaşamalarını da doğru bulmaz.

Karakoç’un söz konusu bu millet anlayışı, doğal olarak siyasi bir söylem olarak ümmetçiliği de peşinden getirmektedir. Ümmetçilik, bilindiği üzere Türkiye’de II. Meşrutiyetten beri İslamcılık düşüncesi ve hareketinin önemli temalarından biridir. Kısaca; dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış ve artık aralarında herhangi bir siyasi birliktelik bağı kalmamış bütün Müslümanların, her alanda (ekonomik-siyasi-kültürel) bir araya gelmesini, birlik olmasını hedefleyen siyasi bir söylem olarak karşımıza çıkar. Bu anlamıyla Karakoç’un da ümmetçi bir siyasi söylemi benimsediğini ve devam ettirdiğini söyleyebiliriz.⁵

Ümmetçilik, Karakoç’un düşünce dünyasında siyasi görüşlerinin yahut siyasi ideallerinin en temel kavramlarından birisidir. Zira Karakoç için nasıl ki dünya üzerindeki bütün Müslümanlar bir milletse, doğal olarak bu milletin arasındaki sınırlar da anlamsızdır ve sunidir. Dolayısıyla Müslümanların bugün içine düştükleri parçalanmışlıktan kurtulmaları için bir an önce siyasi birlik sağlamaları gerekmektedir. Aslında Karakoç’a göre İslam dünyasının bugün içine düştüğü siyasî parçalanma yapmadır; geçicidir ve yabancı devletlerin dayattığı ve bütün güçleriyle yürütmeye çalıştıkları bir zorlamadır. “İslâm Milleti ise bir realitedir. Aralarına zorla ve dış baskıyla suni sınırlar çekilmiş bir bütündür” (Karakoç, 2000, s. 124). Böylece Karakoç, yukarıda ifade ettiğimiz millet anlayışından hareketle İslam milletinin bir siyasi organizasyona sahip olması gerektiğini düşünür. Bu siyasi organizasyonun adı da doğal olarak bütün İslam milletini içine alan, “İslam Devleti”dir. Bu noktadan sonra Karakoç’un siyasi fikirlerini onun İslam Devleti anlayışı etrafında, devletin doğası, yöneten yönetilen ilişkileri, devletin türü-yönetim biçimi vb. bağlamlarda ele almaya çalışacağız. Daha sonra ise bütün fikirlerini medeniyetçi bir perspektifle nasıl bütünleştirdiği anlaşılmalı ve açıklanmaya çalışılacaktır.

5. Karakoç’un Düşünce Dünyasında Devlet, İktidar ve Yönetim

Karakoç’un düşünce dünyasında devlet, her şeyden önce bir ideadır ve metafizik kaynaklıdır. Yani Ona göre, devletin gerçeklik/realite kazanmadan önce düşünsel

⁵ Her ne kadar İslamcılık düşüncesi içinde meşhur olan kavramın ümmetçilik olduğu bilirse de Karakoç ümmet ile millet arasında önemli bir nüansın olduğunu ve doğru ifadenin bu anlamıyla millet olması gerektiğini söyler. Ona göre, “günümüzün İslâm’a yabancı kalemleri, bu “millet” kavramını “ümmet” kavramıyla karıştırdılar. Oysa, Müslümanlar, sadece bir “ümmet” değildiler, aynı zamanda bir “millet” idiler. “Ümmet”, “millet” kumaşının iç tarafına verilen addır denilebilir. Diğer bir deyişle, “millet, İslâm toplumunun objektif ifadesi ise, “ümmet”, “sübjektif” ifadesidir. Yani Karakoç’a göre ümmet, İslam tarih boyunca birbirini takip eden İslam topluluklarının her birine verilen isimdir. Bu topluluklar, isimlerini kendilerine gönderilen peygamberden alır; Hz. Musa’nın ümmeti, Hz. İsa’nın ümmeti, Hz. Muhammed’in ümmeti gibi. Kısaca “Millet kelimesi, inanmışlar topluluğunu muhitten merkeze doğru, ümmet kelimesiyse, merkezden muhite doğru ifade eder (Karakoç, 2000, s. 118-119). Böylece Karakoç millet kelimesinin daha “kapsayıcı” olmasından dolayı ümmet yerine millet kelimesinin kullanımının daha doğru olacağını düşünür (Karakoç, 1999c, s.88).

zeminde/ideada, varlık amacının ve ilkelerinin belirlenmesi daha sonra bu ideale göre devletin gerçek hayatta işlerlik kazanması gerekir. Böylece devlet düşüncesinin (idesinin), devlet realitesine kaynaklık edeceğini düşünür. Karakoç bu durumu şöyle ifade eder: “Benim inandığım devlet, her şeyden önce bir ülkü - ideal, bir idea devletidir. İslâm ideası veya ideali devleti. İnsan ve toplumu İslâm ruhuyla diri tutuş ülküsü ve bu ülkü etrafındaki kuruluş ve teşkilatlanmış bu düzeni ayakta tutucu yaptırımlar (müeyyideler) bütünüdür” (Karakoç, 2010b, s.47). Ona göre, ancak böyle bir durumda devlet sağlam temeller üzerinde inşa edilecek ve uzun ömürlü olabilecektir. Devleti ortaya çıkaran ve devlete uzun bir hayatıyet bahşedecek olan ide ise doğal olarak İslâm’ın hakikat anlayışında bulunur. Bu anlamıyla devlet, “milletin hakikat ideali etrafında organize olması, bu ideali tarih ve devam şuru içinde sürdürmesi demektir” (Karakoç, 1998a, s.147).

Karakoç, söz konusu “İslam ideali”ni ise devlet fenomeni bağlamında, İslam siyaset düşüncesinde de sık rastladığımız bir takım kavramlar ve değerler üzerinden tanımlar. Buna göre Farabi’den bu yana İslam siyaset düşüncesindeki en temel değerlerden birisi olan “erdem/ahlak”⁶, Karakoç’un genel olarak siyaset, özel olarak ise devlete ilişkin düşüncelerinde de öne çıkarılan kavramlardandır. Dahası Karakoç, doğrudan Farabi’nin kullandığı kelimelerle devlet idealinin, “medine’t-ül fâzıla” diye adlandırılan devlet, yani erdem devleti olduğunu söyler (Karakoç, 2010b, s.47-50). Bu bağlamda Karakoç, geleneksel İslam siyaset düşüncesinin devlet idealini benimser ve devam ettirir. Yani devleti sadece insanların yapıp etmeleriyle ortaya çıkmış ve maddi ihtiyaçlara cevap veren, “antropolojik temelli bir fenomen” (Mengüşoğlu, 2017, s.288) olarak değil, “kutsal” amaçlar/idealler üzerinde yükselmiş idealleştirilmiş/aşkın bir varlık olarak ele alır.

Bu noktada Karakoç’un düşünce dünyasında devletin varlık gayesi ve meşruluk temelini, modern devlet anlayışından farklı olarak dinsel idealler üzerinden belirlendiğini söyleyebiliriz. Modern dönemde halk iradesiyle meşruluk kazanmış siyasal iktidarın, “en üst düzeyde örgütlenmiş biçimi” (Dursun, 2002, s.143) olarak karşımıza çıkan devlet, Karakoç düşüncesinde geleneksel dönemde olduğu gibi, dini idealleri yerine getirme arzu ve iradesiyle meşruluk kazanmış siyasal iktidarın en üst düzeyde örgütlenmiş biçimi olarak karşımıza çıkar.

Karakoç bu hususta Batılı devlet anlayışı ile İslam devlet ideali arasında bir karşılaştırma yapar. Ona göre maddi başarıya odaklanan Batılı devlet anlayışının aksine, İslam devlet idealinin temeli, maddî başarı olmayıp, “Allah’ın rızası ve buna bağlı olarak “Tanrı korkusu”, “takva”, “erdem (fazilet)”, “doğruluk (sıdk)tur.” Böylelikle ona göre, “İslâm Uygarlığı yalnız bir devlet düşüncesi getirmekle kalmamış, bir devlet teorisi eleştirisi de getirmiştir” (Karakoç, 1998a, s.136-138). Kısaca Karakoç, Machievelli’den beri modern siyasi düşüncenin geneline hâkim olan seküler devlet teorilerinden farklı olarak, geleneksel (din ve ahlak temelli) bir devlet ve siyasal iktidar anlayışına sahiptir. Bu devletin meşruluğunu sağlayan temel (burası devletin doğası olarak da okunabilir) İslam idealleri olduğu gibi, siyasal iktidarın meşruluğunu sağlayan temel ise yine bu ideallerin gerçekleşmesine yönelik arzu ve faaliyetlerdir.

Karakoç’un söz konusu bu devlet anlayışında, dinin toplumsal hayatla kurduğu her türden bağ aslında devlet organizasyonunun gözetiminde gerçekleşmektedir. Dahası dinin toplumsal hayattaki canlılığı ve varlığı da bir bakıma devletin varlığına bağlanmaktadır. Böylece devlet, “İslam’da “Emr-i bi’l ma’rûf ve nehy-i ani’l münker olarak ifade edilen iyiliklerin bireysel ve toplumsal hayata hâkim kılınması, kötülüklerin de önlenerek insan ve topluma zarar vermesinin önüne geçilmesi için şart koşulan bir siyasi otorite olarak öne çıkarılır” (Bilge, 2015, s.3). Karakoç düşüncesinde devletin varlığı ile dinin toplumsal hayattaki varlığının bu derece birbirine bağlanması ise doğal olarak devletin taşıdığı/koruduğu idealler

⁶ Farabi’nin İdeal Devlet’inde, “erdem/ahlak”, kavramlarının, mükemmel/ideal devletin varlığını ve devamlılığını sağlayan en merkezi değer olarak ele alınması hakkında bkz. (Farabi, 2017, s.99-117). İslam siyaset düşüncesinde söz konusu kavramın merkezi önemi için bkz. (Bağdatlı, 2018, s.297-308).

sebebiyle idealleştirilmesine yer yer “kutsallaştırılmasına” sebep olmaktadır.⁷ Bu düşünme tarzı Karakoç’ta ileride göreceğimiz gibi çok güçlü, süper devlet şeklinde ifade edilebilecek bir devlet anlayışının savunulmasına da başka gerekçelerle birlikte yol açmış görünmektedir.

Görüldüğü üzere Karakoç’un siyasi düşüncelerinde devleti olumlayıcı bir taraf vardır. Duran, bu olumlayıcı yaklaşımın aslında İslamcılık düşüncesinin ve hareketinin geneline şamil bir şey olduğunun altını çizdikten sonra, sebebini Sünni İslam’ın devlet algısına bağlamaktadır. Duran’a göre, “Sünni İslam’da devlete yüklenen ahlaki amaç, şeriat ve ümmet atıflı bir aşkın devlet anlayışı ortaya çıkarmaktadır” (2004, s.130). Söz konusu bu yoruma katılmakla birlikte bir hususun altını çizmekte yarar görüyoruz; Karakoç’taki aşkın devlet düşüncesi otoriter devlet anlayışları ile karıştırılmamalıdır. Aşağıda daha geniş bir şekilde ifade edeceğimiz gibi, Karakoç’un devlet anlayışı, devlet otoritesini putlaştırmayan ve en azından teorik olarak birey-toplum ve devlet arasında denge gözetilen bir anlayışa dayanır.

Aslında Karakoç düşüncesinde devlete yüklenen aşkınlık, devletin taşıdığı ideallerden ileri gelmektedir, yoksa bu aşkınlık devletin, birey veya toplum üzerinde baskı kurması, bireysel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması anlamına gelmez. Karakoç devlet-birey-toplum arasında (bunları bir bakıma yöneten-yönetilen ilişkisi şeklinde de anlayabiliriz) uyumlu bir birliktelik kurulması gerekliliğinden sıklıkla bahseder. Devlet-birey-toplum arasındaki ilişkinin birbirini besleyici bir ilişki olmasından yanadır ve hem güçlü devletin hem de güçlü bireyin birbirlerini var ettiklerini, güçlü devletin olmadığı bir yerde güçlü, kişilikli bireylerin olamayacağını, özgür ve güçlü bireylerin olmadığı yerde de güçlü bir devlet mekanizmasından bahsedilemeyeceğini ifade eder (Karakoç, 1999b, s.55). Böylece Karakoç, devlet otoritesi ile bireysel ve toplumsal özgürlükler arasında bir denge kurulmasını savunur. Ona göre otorite tanımama anarşiye kapı araladığı gibi, devlet otoritesini putlaştırma da hem insanı hem de toplumu çürüten etkilere neden olacaktır. Böylece, “Firavunların ve Nemrutların oluşturduğu sistem devam ettirilecek ve devlet dinin hakkını gasp edecektir” (Karakoç, 1999b, s.47). Karakoç söz konusu ilişkiyi şu şekilde ifade eder:

Kaç kere tekrar ettik, gene tekrar edelim. Tekrar, bu Millet’in ve Devlet’in geçmişinde bulunan yüce yönetim ilkelerine dönmek günü gelmiş geçmektedir. Herkes Devlet’i kendi üstünde bilmelidir. Halk da, devlet adamları da, bürokrat aydınlar da. Ancak bu, devletin putlaştırılması, yani komünizmde veya faşizmdeki gibi, devlet önünde kişinin hiç sayılması anlamında bilinmemeli. Devlet derken, onu yöneten kişiler değil, prensipler ve idealler anlaşılmalıdır. Hakikat, iyi ve güzel ve onların kurumları anlaşılmalıdır. Hiç bir şahıs, hiç bir parti ve hiç bir kurum veya kuruluş, Devletin üstünde olamaz. Devlet de zulüm makinası haline getirilemez. Devletin giyotini vardır; ama Devlet giyotin değildir ve olamaz. Devlet otoritesi ile kişi özgürlüğü, birbirini yıkıcı, yok edici iki düşman değil, birbirini besleyici, geliştirici iki dosttur. Bu dostluğun gerçekleştirilmesi için, sun’i insan değil, şahsiyetler yetiştirme politikası izlenmelidir (Karakoç, 2003, s.46).

Görüldüğü gibi Karakoç, birey-toplum-devlet ilişkisini karşılıklı çekişme/çatışma biçiminde değil birbiriyle uyumlu bir düzlemde ele almanın daha doğru olacağını düşünür. Böylece özgürlük kavramı etrafında birey-toplum ve devleti, birbirilerinin sınırlarını koruyan ve bu sınırlara riayet eden aktörler olarak ele alır.

Bu noktada “özgürlük” kavramını da birey, toplum ve devlet açısından birbiriyle ilişkili fakat farklı bağlamlarda ele aldığımızı söyleyebiliriz. Ona göre birey için özgürlük inançla mukayyettir. Özgürlüğün anlamı Allah’a inanmakla başlar ve “insanı ancak Allah özgür kılar”(Karakoç, 2010b, s.8). Söz konusu bu özgürlük bireyin kişilik ve kimliğinin temel şartıdır (Karakoç, 2009, s.86). Toplum/millet için ise özgürlük inançla birlikte hiçbir otoriter yönetimin altında olmamak ve devlet için özgürlük ise hiçbir yabancı gücün tasallutu altında olmamak yani siyasi bağımsızlıkla ilgilidir. Böylece devletin ve milletin bağımsızlığı/özgürlüğü bireyin

⁷ Karakoç düşüncesinde din-devlet ilişkisinin bu şekilde ele alınması, aslında geleneksel İslam siyaset düşüncesinin bir devamı olarak okunabilir. Bu bağlamda İslam siyaset düşüncesinde din-devlet ilişkileri ve “devletin kutsallığına” yönelik tarihsel bir izah için bkz. (Çaylak, 2018, s.9-22).

özgürlüğünün de teminatı olacaktır. Çünkü ona göre, “toplumu, milleti, yurdu tutsak düşmüş bir kişinin kişisel özgürlüğü de tehlikeye girmiş demektir” (Karakoç, 2009, s.86). Görüldüğü gibi birey açısından özgürlüğün hem iç hem de dış şartları söz konusudur. İç şart bireyin dini inancıyla ilgilidir ve bu doğrudan bireyin özgür iradesiyle mukayyettir, dış şart ise bireyin içinde yaşadığı toplumun ve devletin siyasi-kültürel bağımsızlığıyla ilgilidir ve söz konusu bağımsızlık da yine bireyin özgürlüğünün teminatıdır.

Kısaca Karakoç, “devletin bireyi köleleştirdiğini ve birtakım özgürlüklerini elinden aldığını iddia eden yaklaşımların aksine, devleti bireyin fikir, vicdan ve din özgürlüğünün teminatı olarak görür” (Karadeniz, 2017, s.94). Ancak burada bir noktanın altının çizilmesi gerekiyor. Karakoç birey-toplum-devlet ilişkisi bahsinde her ne kadar dengeli bir tutum sergilese de nihayetinde bireye ve topluma karşı devlet merkezli bir tavrın içerisinde. Aslında bu tavır, hemen bütün İslam siyaset düşüncesine sinmiş, modern İslamcılık düşüncesinde ve hareketinde de genel olarak devam ettirilen, geleneksel devlet merkezli düşünce yapısının bir devamı olarak okunabilir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Karakoç zaten düşünce dünyasının bütünlüğüne bakıldığında da bu tarihsel gelenekle uyumlu bir yaklaşıma sahiptir. Bu bağlamda devlet söz konusu olduğunda da, İslam toplumunun/milletinin gelecekteki yaşam şartını güçlü bir devlet idealinde mümkün görür. Söz konusu bu idealin içinde birey ve toplum ise nihayetinde devlete göre daha tali bir konumdadır.

Karakoç’taki devlet merkezli düşünce biçimi, onun siyasi fikirlerinin çoğunun aslında devlet fenomeni etrafında şekillenmesine sebep olmuş görünmektedir. Bu bağlamda devlet yönetimine ilişkin ilkelerin belirlenmesi de yine Karakoç’un önemle üzerinde durduğu konulardan birisidir. Söz konusu ilkeler, İslam düşünce tarihinde örneklerine çokça rastladığımız siyasetname metinlerine benzer şekilde, hem devlet yönetiminin nasıl olması gerektiğiyle hem de devleti yönetenlerin hangi özelliklere sahip olmasıyla ilgilidir. Bilindiği üzere siyasetnameler, “ahlaki ve dini öğütlere dayanarak siyaset ahlakını anlatan, başka bir deyişle, siyasetin ahlaka dayalı olmasını telkin eden eserlerdir” (Bağdatlı, 2008, s.55). Bu bağlamda Karakoç’un devlet yönetimi ve devlet adamının taşıması gereken özelliklere ilişkin ifadeleri siyasetname geleneğinin modern bir örneği şeklinde de pekala okunabilir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, Karakoç’un belli bir yönetim şekli yahut rejiminden bahsetmediğidir. O daha çok belli değerlere ve yönetim ilkelerine odaklanır. Zaten Ona göre Kur’an-ı Kerim de bu anlamda insanlığa belli bir yönetim şeklini dayatmamış daha ziyade yönetimin özü ve bu yönetimin sonuçlarının olumlu olması için ilkeler vaz etmiştir (Karakoç, 2011b, s.10). Gerçekten de Kuran’da bu anlamıyla belirli bir yönetim rejiminden bahsedilmediği gibi, İslam siyaset düşüncesinde de düşünürler genel olarak, devletin yönetim şekline/rejimine değil yönetim ilkelerine odaklanmışlardır.

Güler’in dikkat çektiği gibi, Kuran’ın devlet yönetimine ilişkin meseleler söz konusu olduğunda en temelde adaletin sağlanmasına (Nisa 58, Nisa 105, Sad. 26), alınacak toplumsal kararlar söz konu olduğunda da şura ilkesine (Şura, 36-38; Al-i İmran, 159) ve genel ahlak kurallarına vurgu yaptığını görüyoruz (2018, s.92). Zaten söz konusu bu ilkelerin, İslam siyaset düşüncesi geleneğinde de sıklıkla karşımıza çıktığını, Bağdatlı’nın ifade ettiği gibi, söz konusu düşünce geleneğinin, “düzen”, “ahlak” ve “adalet” kavramları etrafında şekillendiğini söyleyebiliriz. Böylece toplumun varlığını sürdürmesi düzene, düzenin devamı ise yönetici ve onu takip eden halkın ahlaklılığına ve böylece kurulacak toplumsal adaletle bağlanmıştır (Bağdatlı, 2018, s.255).

Karakoç da yazılarında genel olarak yukarıda ifade edilen kavramsal çerçeveye uyumlu biçimde; düzen, ahlak ve adalet ilkeleri başta olmak üzere, şura (danışma), liyakat, eşitlik, emri-bil maruf nehyi anil münker (iyiliği emredip kötülükten kaçınmak) ilkesi gibi ilkelerin devlet yönetiminde hâkim olması gerektiğini savunur (Karakoç, 2011a, s.70; Karakoç, 1999b, s.75; Karakoç, 2011b, s.10). Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi yönetim rejiminin ise tarihi-sosyolojik şartlara göre insan aklıyla belirlenmesi gerektiğini ifade eder. Ancak yine de günümüzde

uygulanabilirliği açısından yazılarında yönetim rejimi olarak “demokrasinin” öne çıkarıldığını görürüz. Zira ona göre tarihin belli dönemlerinde tarihi-sosyolojik şartlar nasıl hanedan sistemini ortaya çıkarmışsa, günümüzdeki tarihi-sosyolojik şartlar da seçimle iş başına gelmeyi icbar etmektedir. Söz konusu bu yeni durum ona göre, “İslam medeniyeti ve düzeni korunduğu takdirde” olumsuz bir durum da değildir (Karakoç, 1999b, s.61). Bu bağlamda Karakoç’un demokrasiyi, İslam idealini taşımak ve İslam devlet düzenini sağlamak şartıyla kabul edilebilir bir rejim olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Karakoç demokrasi anlayışını şu şekilde ifade eder:

Halk yönetimi esas olacaktır; ama, demokrasi putlaştırılmayacaktır. Politika için politika, ya da muhalefet esnaflığı, mikrop saçan tembellik, hile yuvaları olan partizan oluşuma yer verilmeyecektir. Gerçek ve hür seçim, oy kullanma, bölüm bölüm hakikati arama ve gerçekleştirme düzeni olarak düşünülecektir siyasî sistem. Bürokratlarla demagogların dolaylı yönetimleri veya boğuşma sahneleri için bir ortam olmamalıdır oy-seçim düzeni. Erdemli entelektüellerin etkisine saygılı had bilir bir halk, sorumlulukla yüklü basın, onurunu sokağa atmamış bilim adamları, birbirini denetleyen kadrolar, parlamento, ordu ve devlet memurları arasında birbirinin gereğine inanmadan gelen bir denge, günlüğe, geçiciliğe, dünyataparlığa savaş açmış insanların sürekli arayışla ulaştıkları, daima içten yenilenen kurumlar kompozisyonu (Karakoç, 2010b, s.44-45).

Karakoç’un düşünce dünyasında aslında idealleştirilmiş bir demokrasi anlayışının savunulduğunu söyleyebiliriz. Yani günümüzde hali hazırda işleyen demokrasi ona göre ideal demokratik rejim değil, “halk kitlelerinin propaganda yoluyla şartlandırılması sonucu ortaya çıkan” güdümlü bir demokrasidir. Bundan başka kayıtsız şartsız bir demokrasi anlayışını da savunmaz. Ona göre güdümlü demokrasi de kayıtsız şartsız demokrasi de ifrat ve tefrittir. “İdealizmin devletiyle bağdaşan demokrasi türü ise ancak sürekli olarak İslâm idealini yaşayan ve yaşatmak için hayatlarını bile her an ortaya koymaya hazır bir topluluğun varlığıyla mümkündür” (Karakoç, 2010b, s.47-50). Karakoç’un burada söz konusu “topluluk” ile ifade ettiği, toplumun geneline şamil bir birliktelik (kitle) değil, seçkin/öncü bir gruptur. Karakoç tıpkı Platon’un “mağara alegorisinde” (Platon, 2018, s.231-235) olduğu gibi toplumun genel algısının üstünde bir bilgi ve algıya sahip, topluma yol gösterecek/ışık tutacak bir topluluğun gerekliliğinden bahseder. Ona göre devletin temel taşı bu topluluktur. Bu durumu şu şekilde ifade eder:

Bu topluluğun varlığını, aristokrasi, plütokrasi veya bir nevi bir oligarşi varlığı saymak yanlış olur. Çünkü: bunlarda ya soy ya servet veya bir sınıftan olma özelliği vardır. Hâlbuki İslâmî ideal edinmiş erdemli ve aktif, hayırda yarışanlar topluluğu, soy sop veya servet aramayacaktır mensubunda. Bu öncüler halkın sadece erdeme, fedakârlığa ve iş görme yetisine bakarak etrafında toplandığı insanların kurduğu tarihi- sosyolojik bir kuruluş olacaktır. Yoksa bir ulema sınıfı veya bir ordu topluluğu değil (Karakoç, 2010b, s.47-50).

Karakoç’un söz konusu topluluktan kastı tam net olmamakla birlikte, bu topluluğun halkın seçtiği, İslam idealine sahip erdemli insanlar olarak devlet adamları yani siyasal iktidarı elinde tutan, yönetici kadro olduğu söylenebilir. Bu yönetici kadro Platon’un filozof kralı, Farabi’nin peygamber yöneticisiyle çok yakın anlamlara sahip görünüyor. Aslında Karakoç yöneticiliğin filozofluktan ve düşünürlükten farklı bir anlamı olduğunu dolayısıyla bunların birbirini desteklese de karıştırılmaması gerektiğini söyler (Karakoç, 1996, s.57). Ancak yine de Platon ve Farabi’de yönetici üzerinde toplanan özellikler,⁸ Karakoç düşüncesinde halk tarafından seçilmiş öncü/aydın/elit bir yönetici gruba izafe edilmiş görünmektedir.

Söz konusu özellikleri Karakoç uzun bir yazı dizisinde şu şekilde sıralamıştır: Devlet adamının en başta gelen özelliklerinden birisi “olacakları sezme” yani öngörülü olmasıdır. İkinci olarak “keşif (buluş)” yeteneğine sahip olmalıdır. Üçüncü olarak “kurucu/teşkilatçı” bir özelliğe sahip olmalıdır. Dördüncü olarak “kararlılık”, “dayanıklılık” ve “cesaret” gibi özelliklere de sahip olmalıdır. Beşinci olarak filozof, bilgin veya düşünür olmasa da devlet

⁸ Platon’un en iyi devlet düzeninde yöneticinin taşıması gerektiğini düşündüğü özellikler için bkz. (Platon, 2018, s.216-217). Farabi’nin İdeal Devlet’inde yöneticinin taşıması gerektiğini düşündüğü özellikler için bkz. (Farabi, 2017, s.101-110).

adamının bilgi ve kültür yönünden yetkin olması gerekmektedir. Altıncı olarak devlet adamı politikayı kendi çıkarları için değil halkın çıkarı için yapmalı, kendi hatalarından ders almayı bilmeli, gerektiğinde özeleştiri yapabilmelidir. Yedinci olarak devlet adamı işlerinde ölçüyle hareket etmeli, kudretinin ve kuvvetinin sınırlarını bilmelidir. Son olarak devlet adamı halkına karşı açık ve şeffaf olmalıdır. Böylece halk ile devlet arasında bir güven tesis edilecek ve uyumlu bir birliklik sağlanacaktır (Karakoç, 1999b, s.169-191).

Bütün bunlardan sonra, Karakoç devletin türü⁹ meselesiyle de ilgilenmiştir. Karakoç her ne kadar yukarıda ifade ettiğimiz gibi yönetim rejimine ilişkin kesin bir model önermese de, devletin türü söz konusu olduğunda önce federal daha sonra ise federal yapıların birleşmesiyle meydana gelecek konfederal devlet (birleşik devlet) yapılanmasının gerekli olduğunu düşünür. Ona göre: “İslâm Ülkeleri, en kısa zamanda, yeni bir devlet, medeniyet, kültür, ülke anlayışı modelini geliştirmek zorundadırlar. Bu ufak ufak devletçiklerle, bu vaktiyle Avrupalıların, suni olarak, âdeta cetvelle çizdikleri uydurma sınırlı devletçiklerle bir yere varamazlar” (Karakoç, 1996, s. 105). Dolayısıyla Karakoç’un düşüncesindeki devlet ideali, dünya üzerinde yaşayan bütün Müslümanları içine alacak şekilde geniştir. Ona göre, bu devlet ideali önce Müslümanların yaşadığı bölgelerde kurdukları federasyonlarla daha sonra da bu federasyonların merkezi bir konfederasyona bağlanarak yönetilmesiyle gerçekleşebilecektir. Karakoç bu durumu şu sözlerle ifade eder:

Mısır, Libya, Tunus, Fas, Cezayir’den meydana gelen Kuzey Afrika İslâm Federasyonu, Nijerya ve civarındaki Müslüman ülkelerden meydana gelen Batı Afrika İslâm Federasyonu, Türkiye, Suriye, Iraktan meydana gelen Dicle - Fırat İslâm Federasyonu, Filipinleri de kurtarıp içine almak suretiyle Endonezya, Malezya, Pakistan ve Afganistan’dan meydana gelen Güney Asya İslâm Federasyonu gibi bölge federasyonları kurmak artık kaçınılmaz bir savunma zarureti olmuştur (Karakoç, 2010d, s.90-91).

Müslümanlar, Rusya’da, Çin’de, Hint’te ve ülkeleri işgal edilen her yerde, her haktan mahrum, hor ve hakir durumdadırlar; çarçabuk kendilerine gelip, Doğu Asya’da Doğu İslam Federasyonunu, Ortadoğu’da Orta veya Merkez İslâm Federasyonunu ve Afrika’da Batı İslâm Federasyonunu ve daha sonra bu federasyonları sinesinde toplayan Büyük İslam Konfederasyonu’nu kuramazlar ve buna kültür temeli olarak, geçmişte olduğu gibi, insanlık amaçlı İslâm ülküsünü canlandırıp ruhlarda ateşleyemezlerse, bu hayat memat çözümüne eremezlerse, ölüm, yok olma ve esaret, mukadderdir (Karakoç, 1996, s.105-106).

Karakoç’a göre konfederal devlet türü, Ortadoğu coğrafyasının tarihi-sosyolojik şartları ile de uyumludur. Bundan başka, günümüzde de gerek Batı gerekse de Doğu toplumlarında büyük devlete doğru bir yol izlenmektedir. Dünyanın böyle bir yol izlediği dönemde Müslümanların da böyle bir hedefinin olması ona göre gayet tabiidir ve gereklidir (Karakoç, 1999b, s.58). Karakoç’un söz konusu devlet türünü öne çıkarmasının önemli sebeplerinden bir diğeri ise, yukarıda çeşitli bağlamlarda da değindiğimiz gibi, İslam coğrafyasının bugün içinde bulunduğu siyasal ve kültürel parçalanmışlık durumudur. Bu olumsuz durumdan kurutulmanın yolu ise Müslümanların aralarındaki etnik, kültürel ve en önemlisi siyasi ayrılıkları bir yana bırakıp birleşmeleridir. Dolayısıyla Karakoç, yukarıda “millet” kavramına verdiği dini içerikle uyumlu bir şekilde, temelde dini inanç ortak paydasında enternasyonal bir siyasi birlik düşüncesini savunur. “Süper İslam Devleti” olarak da isimlendirdiği bu siyasi birlik düşüncesi ona göre bütün siyasi faaliyetlerin de temelini teşkil etmektedir (Karakoç, 2010a, s.94).

Bu noktada ifade edilmesi gereken bir diğer önemli husus ise Karakoç’un devlet ile “medeniyet” arasında kurduğu yakın ilişki ve İslam birliği düşüncesini medeniyetçi bir

⁹ Bilindiği üzere siyaset bilimi literatüründe devlet türleri tekçi ve birleşik olmak üzere genelde iki şekilde ele alınmaktadır. Buna göre tekçi ya da üniter devlet; siyasal iktidarı tek merkezde toplayan ve ülkedeki bütün insanları tek bir siyasi merkezin otoritesi altına alan devlettir. Bu devlet türünde tek bir yasama organı, tek bir hükümet ve tek elden yönetilen bir yargı sistemi vardır. Bundan başka birleşik devlet ise siyasal iktidarın tek merkezde toplanmadığı, farklı siyasal merkezler arasında paylaşıldığı, birden çok merkezi otoritenin bulunduğu; birden çok yasama organının, birden çok hükümetin ve anayasanın olduğu devlet türüdür. Söz konusu devlet türü günümüzde federasyonlar ve konfederasyonlar şeklinde iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır (Dursun, 2002, s. 149-150).

perspektifle temellendirmesidir. Zira Karakoç, devleti “İslâm medeniyetinin büyük dayanağı, desteği, eşsiz meyvesi ve devamının en büyük garantisi”, medeniyeti de, “devletin varoluş sebebi, hikmet kaynağı, yaşama kuvveti, üzerine oturduğu kaide” olarak görür (Karakoç, 2008b, s.142). Bu bağlamda Karakoç’un buraya kadar temelde siyasi görüşlerine odaklanarak ifade etmeye çalıştığımız düşünce dünyasının daha iyi anlaşılabilmesi için onun genelde medeniyet, özde ise İslam medeniyeti kavramlarına verdiği anlama eğilmemiz gerekmektedir. Bu aynı zamanda onun “Diriliş düşüncesi” olarak adlandırdığı temel tezinin anlaşılmasına da imkân verecektir.

6. İslam Medeniyeti ve Diriliş Düşüncesi

Medeniyet kavramı on dokuzuncu yüzyılla birlikte Türk siyasi literatüründe özellikle aydınlar tarafından merkezi bir kavram olarak öne çıkarılmıştır.¹⁰ Bu tarihsel süreçte medeniyet; bazen Batılı toplumların “gelişmişliğini” veya “üstünlüğünü” ifade eden bir kavram, bazen yerel kültürden bağımsız evrensel bir kavram, bazen de İslam’la özdeşleştirilerek kullanılan, İslami duyuş, düşünüş ve yaşayış biçimini sosyo-kültürel boyutlarıyla bütüncül bir şekilde ifade eden ve çoğu zaman Batılı “gelişmişliğin” karşıtı, anti tezi olarak öne çıkarılan bir kavram olarak kullanılmıştır. Aslında söz konusu kavram on dokuzuncu yüzyılda daha çok modern Batı düşüncesi içinde kazandığı anlamları karşılamak üzere “civilization” kavramı ile ifade edilmekteydi. Günümüzde yine uygarlık kelimesi de medeniyete eş anlamda kullanılır. Söz konusu kavramların tarihsel süreçte kazandıkları ortak anlam itibariyle ise medeniyet; “şehir hayatının sosyal, siyasal, entelektüel, kurumsal, teknik ve ekonomik alanlarda mümkün kıldığı birikim, düzey ve fırsatları ifade etmektedir” (Kutluer, 2003, s.296).

Söz konusu kavram Karakoç’un düşünce dünyasındaki en önemli kavramdır denebilir. Zira Karakoç, siyasi, kültürel, ekonomik hemen her konu ile ilgili düşüncelerini genelde medeniyet, özde ise İslam medeniyeti kavramları etrafında ele alır. Bu bağlamıyla değerlendirildiğinde medeniyet onun düşüncesinde insanlığın maddi ve manevi tüm isteklerini karşılayan ve insanı bütün cepheleriyle kuşatan bir olgu olarak öne çıkarılır (Baş, 2008, s.153). Bundan başka Karakoç, bütün tarihi-sosyolojik vakaları da medeniyetçi bir perspektifle ele alır ve mevcut sorunlara bu perspektifle çözüm yolları arar (Karakoç, 2012a, s.30). Böylelikle medeniyet onun düşüncesinde hem bütün insanlık tarihinin bütüncül bir şekilde ele alınmasında hem de İslam’ın toplum hayatına bütün cepheleriyle etkisinin anlaşılmasında anahtar bir kavram haline gelir.

Karakoç aslında büyük oranda tarihçi Arnold Toynbee’nin medeniyetçi tarih perspektifini benimsemiştir. Ayrıca Toynbee’nin Batı medeniyetine yönelik eleştirilerinden de büyük oranda ilham almış ve bu ilham onu Batı medeniyetinin yarattığı evrensel krize karşılık İslam medeniyetini çare olarak öne çıkarmasına da imkân vermiştir (Duran, 2015, s.314). Söz konusu bu tarih anlayışı onun siyasi görüşlerini de büyük oranda belirlemektedir. Karakoç, tarihsel ilerlemeyi döngüsel bir şekilde ele alır. Bu döngüsellik içinde tarih, aynı zamanda “Hak ile Bâtil” savaşı boyunca kurulan medeniyetlerin yükselişinin, düşüşünün ve dirilişinin hikâyesidir. Ona göre bugün de bu savaş ak medeniyet (İslam) ile kara medeniyet (Batı) arasında devam etmektedir (Duran, 2013, s.294). Karakoç’un yukarıda ifade edilen tarihsel Hak-Bâtil savaşının bugün İslam-Batı arasında sürdüğüne ilişkin yorumu, doğal olarak onu İslam-Batı karşıtlığı üzerinden şekillenen/belirlenen bir siyasi programa yöneltmiştir.¹¹

Karakoç’un düşünce dünyası bu tarihsel okuma ile belirlenen medeniyetçi perspektifle şekillenmiştir. Böylece yapılması gereken genel olarak, İslam dünyasını “Batıl Batı” dünyası karşısında tekrar güçlü kılmak ve Hak ile Batıl arasında süregiden bu savaşta İslam’ı zafere ulaştırmaktır. İşte aslında buraya kadar anlattığımız bütün siyasi düşünceleri temelde

¹⁰ Medeniyet kavramının özellikle Cumhuriyet dönemi İslamcılığındaki ele almış biçimlerinin ve bu kavram üzerinde yürütülen tartışmaların izahı için bkz. (Çınar, 2018, s.93-99).

¹¹ İslam-Batı karşıtlığının Kültür, Medeniyet ve Teknik Kavramları etrafında Sezai Karakoç ve Nurettin Topçu düşüncesinde karşılaştırmalı bir analizi için bkz. (Kotan, 2016, s.195-212).

ulaşılmasını arzu ettiği bu zafere yöneliktir. Karakoç'a göre bu zafer sadece İslam'ın değil, İslam dolayısıyla bütün insanlığın zaferidir. Zira ona göre İslam medeniyeti son aşamasında bir "İnsanlık medeniyeti"dir ve bu insanlık medeniyetinin nihai ideali de sadece Müslümanları değil bütün insanlığı gerçek dirilişe kavuşturacaktır (Karakoç, 1999b, s.120). Görüldüğü üzere Karakoç'un medeniyetçi perspektifi aslında bütün meta anlatılar gibi evrenseldir. Yani o sadece Müslümanları değil, önce Müslümanları sonra da Müslümanlar eliyle yeniden kurulmuş bir dünyada bütün insanlığı kapsayan bir organizasyonu; "İnsanlık medeniyeti"ni düşler.

Karakoç bütün bu anlatısını, "diriliş düşüncesi/tezi" olarak ifade ettiği kavramsallaştırmayla öne çıkarır. Böylece diriliş düşüncesi bizim bu çalışmada da izlemeye çalıştığımız üç adımla temellendirilir. Bu adımlar Karakoç'un kitaplarının isimleri üzerinden de pekâlâ takip edilebilir: *Ruhun Dirilişi*, *İslam'ın Dirilişi* ve *İnsanlığın Dirilişi*. Bu anlamıyla, merkeze inancı olarak, insanın varoluşsal gerçekliğinin farkına varması en temel meseledir. Bu metafizik problemin çözülmesi böylece insanın inanç merkezli bir ontolojik güvelik sahasına kavuşması "Ruhun Dirilişi"dir. Bu varoluşsal gerçeklik daha sonra insandan topluma ve toplumun her alanına/kurumuna yayılacaktır. Böylece insandan topluma ve toplumun kurumlarına yayılan bu inanç merkezli gerçeklik, güçlü bir devlet organizasyonu inşa edecek ve bu insan-toplum/millet-devlet birlikteliği bugün Batı medeniyeti karşısında akim kalmış İslam medeniyetini yeniden ihya edecektir: İslam'ın Dirilişi.¹² Yukarıda ifade edildiği gibi buradaki yegâne gaye sadece İslam medeniyetinin dirilişi değil, İslam medeniyeti sayesinde evrensel boyutta bir sistem üretmek ve bütün insanlığı Batı medeniyetinin yarattığı yıkımdan kurtarmaktır ki bu da İnsanlığın Dirilişi'dir.

Sonuç ve Öneriler

Karakoç'un düşünce dünyası İslam dini ile temellendirilmiş varlık/hakikat anlayışı üzerinden şekillenir. Bu bağlamıyla İslam dininin siyasi ve toplumsal konulara yönelik nasları ve idealleri, Karakoç için en merkezi meşruluk kaynağı ve siyasi düşüncelerinin de çıkış noktasıdır. Böylece Karakoç'un düşünce dünyasında İslam, insana varoluşsal güvenlik alanı tesis ettiği gibi, topluma/millete ve oradan devlet ve medeniyete uzanan toplumsal ve siyasal kurumları da inşa eder ve onların siyasi içerimlerini belirler.

Karakoç'un, Batılı modernliği olumsuzlayan ve bu modernliğin yol açtığı sorunlara, İslam'ın temel kaynaklarına dayanarak cevap arayan bir düşünce dünyasına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu düşünce dünyasında İslam, insanlık tarihinden beri süregelen Hak-Batıl savaşında, "hakikat medeniyetini" temsil eder ve Karakoç tarafından daima medeniyetçi bir bakış açısıyla öne çıkarılır. Ancak söz konusu bu yaklaşımın kendi içinde bir takım çelişkiler taşıdığını ifade edebiliriz. Her şeyden önce İslam bir dindir, medeniyet ise genel bir ifadeyle insan edimleriyle ulaşılan bir "gelişmişlik" seviyesini ifade eder. Karakoç'ta olduğu gibi medeniyetçi bir perspektif bu gelişmişliğe olumsal yaklaşabilir ancak medeniyet en nihayetinde yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bir insan edimidir. Bu nedenle medeniyeti ideal haline getirmek veya bir ütopyaya dönüştürmek, medeniyeti (bu anlamıyla insan edimini) dinin önüne geçirmek gibi bir tehlikeyi de bünyesinde taşımaktadır. Özellikle İbn-i Haldun'un tarih yorumu üzerinden bir medeniyet okuması yapıldığında, aslında medeniyet aşamasının arzu edildiği gibi din merkezli bir toplumsal ve siyasal hayatı değil aksine dinin yozlaştığı/yozlaştırıldığı bir toplumsal ve siyasal iklime sebep olduğunu da söylemek mümkündür.

Karakoç'un medeniyetçi bakış açısıyla doğrudan ilgili ve enternasyonal temelli İslam devleti ideali de bazı noktalarda eleştiriye açıktır. Öncelikle her ne kadar Karakoç, konfederal İslam devleti fikrini tarihi ve sosyolojik olarak ütöpik bulmasa da, bugün için bu fikri hem tarihi

¹² Burada bir noktayı ifade edecek olursak Karakoç, İslam'ın diriliş kavramı ile İslam toplumlarının içinde buldukları zor durumlardan kurtulmalarını kasteder. Yoksa onun İslam'ın prensiplerinin/naslarının değiştirilmesi dönüştürülmesi gibi bir iması kesinlikle yoktur. Söz konusu kavramsallaştırmasını şu şekilde açıklar: "İslam'ın Diriliş deyiimiyle şüphe yok ki, İslam halklarının dirilişini söylemek istiyoruz. Yoksa İslam prensiplerinin değil. Çünkü: İslam prensipleri hiçbir zaman ölmemiştir ve ölmez, her zaman için dipdirdir, ezeli ve ebedidir (Karakoç, 2012b, s.11).

ve siyasi hem de sosyolojik gerçekliklerle bağdaştırmak çok zordur. Özellikle on dokuzuncu yüzyılda İslam coğrafyasını büyük oranda etkileyen ulusçuluk akımının etkilerinin bu coğrafyada ortadan kalktığını veya yakın dönemde kalkacağını gösteren herhangi bir toplumsal ve siyasi yönelim yoktur. Yine Ortadoğu coğrafyasındaki “İslam Devletleri’nin birçoğunun sömürgeleştirilmiş olmaları, bu devletlerin bugün bile bağımsız siyasi kararlar almalarını büyük oranda zorlaştırmaktadır. Böyle bir siyasi gerçekliğin içinde, İslam birliği ve İslam devleti gibi ifadeler bize gerçekçi görünmemektedir. Bundan başka bu coğrafyanın en temel birleştirici gücü olarak görülen İslam dini de devletler ve toplumlar arasında büyük oranda siyasal ve ekonomik çıkarların gerisinde kalmış, mezhepsel ayrışmalarla birleştirici gücünü büyük oranda yitirmiştir. Dolayısıyla “bütün Müslümanlar kardeşler” hadis-i şerifinin çizdiği ideal, bugünün sosyolojik gerçekliğinde yerini düşmanlığa ve kardeş savaşına bırakmıştır. Hali hazırdaki bu sosyolojik gerçekliği göz ardı ederek hedeflenen siyasi ve toplumsal birlik düşünceleri de bize gerçekçi görünmemektedir.

Son olarak Karakoç’un devletin doğasına ilişkin yorumları ile idealize ettiği devlet anlayışında devlet-birey ve devlet-toplum ilişkilerine yönelik sorunların da göz önüne alınması gerekmektedir. İlk olarak devletin doğasını, bir takım İslami değerler ile temellendirmiş olması ve devleti bir bakıma dinin koruyucusu olarak ele alması, geleneksel “kutsal devlet” imajının Karakoç’ta da devam ettirilmesine neden olmuştur. Söz konusu bu durum, İslam tarihinde yaşanan tecrübeler dikkate alındığında din-devlet ilişkileri bağlamında bir takım sorunlara kapı aralamaktadır. Bu sorunların en başında ise devletin zamanla dinin önüne geçmesi, siyasal iktidarı ellerinde tutanların, dini kendi çıkarları doğrultusunda yozlaştırmaları ve bir “devlet dini” yaratmaları gelmektedir. Karakoç bu tarz durumları olumlu bulmasa da, idealize ettiği devlet anlayışının bu tarz sorunlara yol açacağını söyleyebiliriz.

Bundan başka baskın devletçi yaklaşım, siyasal iktidarın sınırlandırılmasını önemli bir sorun haline getirmektedir. Tarihte yaşanan birçok tecrübe göstermektedir ki siyasal iktidarın gücü genişledikçe, bireysel ve toplumsal hak ve özgürlükler gerilemekte, birey ve toplum siyasal iktidarın baskın gücü karşısında ezilmektedir. İktidarın gücü nispetinde yozlaştığı da yine tarihsel tecrübelerle sabittir. Karakoç her ne kadar bir takım yönetim ilkeleriyle idealize edilmiş bir siyasal iktidar çerçevesi çizse de tarihsel tecrübeyle sabit siyasal pratiğin, söz konusu ideallere uygun işlemediğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Acar, Z. (2019). *Sezai Karakoç kuşağı: ikinci yeni*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Akbayır, S. (2013). *Yoktur gölgesi Türkiye’de Sezai Karakoç*, Ankara: Lim Yayınları.
- Aydın, C. ve Duran, B. (2015). Arnold J. Toynbee and İslamism in cold war- era Turkey, *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East, Vol. 35*
- Bağdatlı, Ö. (2018). *İslam siyaset düşüncesinin kavramsal temelleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Baş, M. K. (2008). *Diriliş taşları- Sezai Karakoç’un düşünce ve sanatında temel kavramlar* İstanbul: Lotus Yayınları.
- Bilge, M. (2011). Diriliş düşüncesinde toplum, millet ve devlet, *Bir uygarlık tasarımı olarak diriliş dergisi ve Sezai Karakoç*, Hece Dergisi, Sayı 73
- Bilge, M. (2015). *İslamcılık ve Sezai Karakoç*, Diriliş Dünya Görüşü ve Sezai Karakoç Sempozyumu. Malatya.
- Calhoun, C. (2009). *Milliyetçilik*, (B. Sütçüoğlu, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Çaylak, A. (2018). İslam siyasi düşüncesi: giriş, teorik çerçeve ve tarihsel kavramsallaştırma. A. Çaylak (Ed), *İslam Siyasi Düşünceler Tarihi*. Ankara: Savaş Yayınları.

- Çınar, A. (2018). Türkiye’de güncel İslami siyasi düşüncenin üretimi, dinamikleri ve ana kavramları: medeniyet, adalet ve düzen, Ankara.
- Diclehan, Ş. (2018). *Sanat ve düşünce dünyasında Sezai Karakoç* İstanbul: Dicle Yayınları
- Duran, B. (2013). Türkiye İslamcılığında medeniyet söylemi ve Sezai Karakoç düşüncesi, İ. Kara ve A. Öz (Ed). *Türkiye’de İslamcılık düşüncesi ve hareketi sempozyum tebliğleri* İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.
- Dursun, D. (2002). *Siyaset bilimi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Eryılmaz, B. (1992). *Osmanlı’da millet sistemi*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Farabi (2017), *İdeal devlet*, (A. Arslan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Gelner, E. (1998). *Milliyetçiliğe bakmak*, (S. Coşar ve S. Özertürk, Çev). İstanbul: İletişim
- Giddens, A. (2008). *Ulus devlet ve şiddet*, (C. Atay, Çev.). İstanbul: Kalkedon
- Güler, İ (2018). İslam siyasi düşüncesinin teo-politik ve tarihi yapısal sorunları, A. Çaylak (Ed), *İslam siyasi düşünceler tarihi*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Heywood, A. (2009). *Siyasi ideolojiler*, (H. İnanç, Çev.). İstanbul: Adres
- Kara, İ. (1987). *Türkiye’de İslamcılık düşüncesi* c.1. İstanbul: Risale Yayınları.
- Kara, İ. (2013). Türkiye’de İslamcılık düşüncesi ve hareketi üzerine birkaç not, İ. Kara ve A. Öz (Ed). *Türkiye’de islamcılık düşüncesi ve hareketi sempozyum tebliğleri* İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.
- Karadeniz, İ. (2017). *Sezai Karakoç’ta toplum, millet ve devlet kavramları*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Karakoç, S. (1989). “Hatıralar XLVS”, *Diriliş Dergisi*, 4, içinde (ss. 8).
- Karakoç, S. (1996). *Çağ ve ilham IV*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1998a). *Çağ ve ilham III*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1998b). *Fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi u*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1999a). *Tarihin yol ağzında*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1999b). *Yapı taşları ve kaderimizin çağrısı ı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1999c). *Yapı taşları ve kaderimizin çağrısı u*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2000). *Dirilişin çevresinde*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2003). *Varolma savaşı ı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2007). *Çağ ve ilham u*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2008a). *İnsanlığın dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2008b). *Fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi ı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2009). *Fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi uu*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2010a). *Çıkış yolu u*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2010b). *Diriliş neslinin amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2010c). *Ruhun dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2010d). *Sur günlük yazılar uu*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2011a). *Çıkış yolu uu*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

- Karakoç, S. (2011b). *Düşünceler II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2012a). *Çıkış yolu 1*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2012b). *İslam'ın dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karataş, T. (2019). *Doğunun yedinci oğlu Sezai Karakoç*. İstanbul: İz Yayınları
- Kayalı, K. (2011). Sezai Karakoç'un düşünceleri konusunda bazı gözlemler, *Bir uygarlık tasarımı olarak diriliş dergisi ve Sezai Karakoç*, Hece Dergisi, Sayı 73
- Kotan, C. (2016). *Kültür, medeniyet ve teknik kavramları etrafında sezai karakoç ve nurettin topçu düşüncesinde islam-batı karşıtlığı*, V. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Kutluer, İ. (2003). Medeniyet. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt. 28 Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Mengüşoğlu, M.Ö. (2017). *Felsefe sıfır din bir'di Sezai Karakoç*. İstanbul: Metamorfoz Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2018). *İnsan felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Platon (2018). *Devlet*, (M. A. Cimcoz, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Zariç, M. (2019). *Sezai Karakoç*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.